

Nr 25

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående den enskilda handelns kreditförsörjning.

I två till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 491 i första kammaren av herr *Sundin m. fl.* och nr 596 i andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.*, har hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam utredning av möjligheterna till en snabb förbättring av den enskilda handelns kreditförsörjning i enlighet med vad i motionerna anförts.

Beträffande motiveringen för denna hemställan hänvisas till motionen II: 596.

Över motionerna har utskottet inhämtat yttranden från fullmäktige i riksbanken, kommerskollegium, Företagareföreningarnas förbund, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges grossistförbund, Sveriges köpmannaförbund, Kooperativa förbundet och Sveriges hantverks- och industriorganisation. Kommerskollegium har bifogat till kollegium avgivna yttranden från rikets samtliga handelskamrar.

Flertalet remissinstanser avstyrker motionärernas förslag. *Sveriges köpmannaförbund, Företagareföreningarnas förbund, Gotlands handelskammare* samt *Norrbottnens och Västerbottnens läns handelskammare* tillstyrker att en utredning görs om den enskilda handelns kreditförsörjning. *Svenska sparbanksföreningen* och *Handelskammaren i Göteborg* avvisar förslaget om en allmän utredning, men förordar att frågan om kreditgivning till handeln genom företagareföreningarnas försorg prövas.

De remissinstanser som avstyrker förslaget om en utredning pekar bl. a. på den utbyggnad av kreditmarknaden som skett under senare år genom tillkomsten av vissa nya kreditinstitut. Vidare uppmärksammar de förslaget om ökad rätt för bankerna att bevilja bundna lån, liksom förslaget om företagsinteckning.

Riksbanksfullmäktige yttrar följande:

Handels- och servicenäringarna har under senare år expanderat mycket snabbt. Betydligt mer än en fördubbling ifråga om handelns investeringar i byggnader och anläggningar har ägt rum sedan 1958. Denna ökning är avsevärt större än vad som registrerats för någon annan näringsgren av be-

tydenhet. Såvitt kan bedömas har denna kraftiga investeringstillväxt finansiellt möjliggjorts främst genom den relativt gynnsamma vinstutvecklingen inom handeln och servicenäringarna men även genom en växande långgivning från affärsbankernas sida. Till bilden hör emellertid också utbyggnaden av kreditmarknaden i institutionellt avseende. Härvid må i första hand nämnas tillkomsten av AB Industrikredit och AB Företagskredit. Under den allra senaste tiden har vidare Lantbruksnäringarnas Primärkredit AB och Lantbruksnäringarnas Sekundärkredit AB begynt sin verksamhet. Samtliga nämnda kreditinstitut företar upplåning i bl. a. allmänna pensionsfonden och har handeln i sin kundkrets.

Trots de kreditmöjligheter som föreligger och den expansion av investeringarna som de medgivit, är svårigheterna i kredithänseende för de berörda näringsgrenarna omvittrade. I den mån svårigheterna sammanhänger med stramheten på kreditmarknaden, är de gemensamma för låntagare i allmänhet. Handeln och servicenäringarna har emellertid en speciell karaktär till följd av de förhållandevis stora investeringarna i vad som icke räknas som fast egendom, varav följer svårigheter att erhålla framför allt bundna lån. Till gagn inte minst för handeln och servicenäringarna har emellertid kreditinstitututredningen utarbetat förslag om vidgade möjligheter för affärsbanker m. fl. kreditinstitut att lämna bundna lån, utan att några speciella föreskrifter om säkerheternas art uppställts. I kombination med det förslag om företagsinteckning som 1959 års förlagsinteckningskommitté framlagt, synes enligt fullmäktiges mening en utvidgning av bankernas bundna långgivning enligt den förra utredningens förord kunna innebära en väsentlig förbättring i de kreditmöjligheter som står handel och servicenäringar tillbuds. I avvaktan på att statsmakterna hinner ta ställning till de nu berörda förslagen, torde därför ytterligare utredningar i dessa frågor kunna anstå. Fullmäktige avstyrker således de i förevarande motioner framlagda förslagen.

Några remissinstanser vänder sig emot tanken på statligt kreditstöd till handeln. *Svenska bankföreningen* anför:

Det torde icke med fog kunna förnekas att detaljhandeln har goda möjligheter till upptagande av investeringskrediter på den reguljära kreditmarknaden.

På grund därav måste bankföreningen ställa sig avvisande till motionärernas förslag om upptagande av statlig kreditstödsverksamhet på förevarande område. Sådan verksamhet är icke berättigad i andra fall än då vanliga lånevägar icke står till buds.

Även av mera principiella skäl ter sig den ifrågasatta utvidgningen av den statliga lån- eller garantigivningen betänklig. En ledande grundsats bör vara att statligt kreditstöd skall lämnas endast under förutsättning att det är klart motiverat av ändamålets betydelse från allmänt samhällilig synpunkt.

Styrelsen för *Kooperativa förbundet* yttrar bl. a.:

Styrelsen anser för sin del, att tungt vägande principiella invändningar kan göras mot varje form av statligt stöd till vilken företagsform det vara må inom varudistributionen och att dessa bör leda till att motionerna avvisas i den del de avser att möjliggöra statliga garantilån för nyetablering inom den sektor, som »den enskilda handeln» i motionärernas mening utgör.

— — —
Styrelsen har den uppfattningen, att dugliga företagare inom den en-

skilda detaljhandeln med all säkerhet kan erhålla behövt kreditstöd på de vägar, som nu finns att tillgå: på den öppna kreditmarknaden och där så är erforderligt eller kan underlätta kreditgivningen också genom garantier av handelns särskilda kreditinstitut. Statliga lånegarantier av en totalomfattning, som inte antyds i motionerna, innebär en risk för snedvridning av konkurrensförhållandena inom varudistributionen, som strider mot den grundprincip, som hittills tillämpats för den fria och öppna tävlan mellan skilda företagsformer och företag inom handeln och bör därför inte komma ifråga för utredning från motionärernas utgångspunkt beträffande statliga lånegarantier för nyetablering av detaljhandelns företag.

De s. k. leverantörskrediterna behandlas av flera remissinstanser. *Svenska sparbanksföreningen* anför:

De problem, som beröres i motionerna, avser detaljhandelns kreditproblem. Såsom motionärerna framhåller är dessa mycket påträngande med hänsyn till den pågående strukturomvandlingen inom detaljhandeln och de därav föranledda kreditbehoven. Motionärerna berör särskilt etableringskostnaderna och föreningen har förstått de framlagda förslagen såsom huvudsakligen avsedda som ett bidrag till lösning av härmed förknippade problem, mycket i syfte att nedbringa detaljhandelns beroende av leverantörerna. I detta speciella hänseende återges emellertid i en artikel i Svensk Sparbankstidskrift nr 1 år 1965 av chefen för Detaljhandelns Utredningsinstitut, direktören Folke Larsson, vissa uppgifter som tyder på att detta beroende är mindre starkt än vad som kunde befaras. Av en undersökning av investeringskrediterna i livsmedelshandeln 1960 framgår således att mer än hälften av krediterna är rena bankkrediter (en tredjedel därav är för övrigt krediter i sparbank) medan endast 14 procent av krediterna är rena leverantörskrediter. De nämnda siffrorna tyder enligt Sparbanksföreningens mening på att det reguljära kreditväsendet i betydligt större utsträckning än som vanligen anges kunnat bidra till detaljhandelns kreditförsörjning.

Sveriges grossistförbund yttrar följande:

Det förhåller sig givetvis så som motionärerna anför, att kapitalbehovet för att etablera en modern butik är av en helt annan storleksordning än vad som tidigare gällt och därför medför särskilda problem. Man kan emellertid inte bortse från att dessa problem i varje fall till en viss del kunnat lösas genom de åtgärder, som leverantörföretag inom industri och partihandel vidtagit i samarbete med detaljhandelns organisationer och affärsbankerna och vars betydelse motionärerna vitsordar. Även den av motionärerna återopade direkta utlåningen från partihandelsföretagen kommer därvid in i bilden. Vi vill här tillfoga den kommentaren, att vad motionärerna anför om »att denna form av finansiering onödigtvis begränsar konkurrensen mellan skilda företag och att den enskilde företagaren kan bli särskilt beroende av vissa led i partihandeln» innebär överdrivna farhågor. Inte minst i det hårda konkurrensläge, som nu råder inom handeln, är det orimligt att tänka sig att ett grossistföretag skulle utnyttja sin ställning som kreditgivare på ett sätt som hämmade låntagaren/detaljistens konkurrensförmåga, eftersom detta ju skulle gå ut över grossistföretagets egen effektivitet.

Sveriges köpmannaförbund har motsatt uppfattning:

Genom de kreditinstitut som bildats för flera branscher inom detaljhandeln och som numera i regel organiseras efter de riktlinjer som uppdragits i en mellan Svenska Bankföreningen och Sveriges Köpmannaförbund träffad ramöverenskommelse, har finansieringsfrågornas lösning i många fall på ett avgörande sätt underlättats. Däremot måste konstateras, att — såsom var att förutse — det endast i begränsad omfattning är möjligt för detaljhandelsföretag att anlita AB Industrikredit och AB Företagskredit, närmast beroende på de krav på säkerheter, som dessa institut måste uppställa.

Det är vår förhoppning, att det av förlagsintekningskommittén föreslagna företagsintekningsinstitutet skall underlätta för detaljhandeln att i förekommande fall kunna ställa de säkerheter som erfordras för att erhålla finansieringslån. Vi vill därför begagna detta tillfälle till att understyrka önskvärdheten av att företagsintekningsinstitutet så snart som möjligt förverkligas.

Vi vill gärna understryka att affärsbankerna visar ökat intresse för att både i enskilda fall och även vid tillkomsten av de här nämnda finansieringsinstitutet medverka vid finansieringen av den utveckling som sker inom detaljhandeln.

Såsom framhålles i motionen sker detta ofta via leverantörsföretag. Denna finansieringsmetod medför emellertid — såsom det också framhålles i motionen — en viss bundenhet för låntagarna-detaljhandlarna, bl. a. i fråga om deras inköpsdispositioner. Denna bundenhet är givetvis ur många synpunkter mycket otillfredsställande.

Otvivelaktigt skulle det vara av intresse att utreda huruvida det icke kunde vara lämpligt att företagareföreningarna fick möjlighet att lämna krediter även till detaljhandelsföretag. Även andra i motionen antydda förslag för tjänar enligt vår mening att utredas och övervägas.

Sammanfattningsvis anför förbundet, att det finner det i hög grad önskvärt att den föreslagna utredningen kommer till stånd.

Utskottet. Förslag av samma innebörd som det nu framlagda har tidigare vid flera tillfällen prövats av riksdagen. Senast skedde detta år 1963, då i motioner som behandlades av statsutskottet (utl. nr 204) önskemål framställdes om en utredning av frågan om att genom bättre kreditmöjligheter befrämja den enskilda handelns utveckling och rationaliseringssträvanden. Motionerna föranledde ingen riksdagens åtgärd.

Kreditförsörjningen till varje särskild kategori av lånesökande är givetvis i sista hand beroende av det allmänna läget på kreditmarknaden. I den mån den enskilda handelns svårigheter att erhålla tillräckliga krediter sammanhänger med nu rådande åtstramning på kreditmarknaden är detta ett förhållande som inte skapar någon särställning för handeln i jämförelse med övriga näringsgrenar.

Enligt utskottets bedömande torde kreditmarknadens institutionella utformning i huvudsak svara mot de krav som kan ställas från handelns sida. Utöver den direkta kreditgivningen från bankerna erhåller handeln krediter

från flera halvstatliga kreditinstitut. Vidare kan nämnas de särskilda kreditinstitut som bildats på initiativ av olika branscher inom handeln, såsom AB Handelskredit, AB Järnhandelskredit och AB Textilkredit. Som flera remissinstanser framhåller synes dessa institut verksamt bidra till en smidig kreditförsörjning för detaljhandeln. I förevarande sammanhang bör också nämnas den i propositionen nr 113 föreslagna liberaliseringen av bestämmelserna om bankernas rätt att lämna bundna lån. Inte minst för handelns vidkommande har en sådan möjlighet ansetts få stor betydelse.

Bakgrunden till motionärernas förslag synes främst vara handelsföretagens särskilda svårigheter att ställa erforderliga säkerheter. I detta sammanhang vill utskottet erinra om det förslag beträffande s. k. företagsinteckning som framlagts av 1959 års förlagsinteckningskommitté. Förslaget, som särskilt tar sikte på att minska de här nämnda svårigheterna, är f. n. föremål för prövning inom justitiedepartementet.

Med hänsyn härtill och till övriga av utskottet åberopade förhållanden synes någon utredning av den art som motionärerna föreslagit icke vara påkallad.

Utskottet hemställer därför,

att motionerna I: 491 och II: 596 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 27 april 1965

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ståhle, Hilding, Gustaf Henry Hansson, Åke Larsson*, Palm, Augustsson, Mattsson och Lundberg;

från andra kammaren: herrar Regnéll, Berglund*, Franzén i Motala, Larsson i Umeå, Ekström i Iggesund, Haglund*, Börjesson i Glömminge* och Fridolfsson i Rödeby.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer

1) av herrar Mattson, Berglund, Larsson i Umeå och Börjesson i Glömminge, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Vad i de föreliggande motionerna anförts rörande kreditbehovet för den enskilda handeln ger enligt utskottets mening belägg för att nya möjligheter bör prövas i syfte att underlätta kapitalförsörjningen. 1959 års för-

lagsintekningskommitté har framlagt ett förslag om företagsinteckning. Detta kommer om det genomföres att skapa ökade lånemöjligheter för näringsidkare i gemen. Med hänsyn till omfattningen av de i motionerna berörda frågorna kvarstår emellertid enligt utskottets mening alltjämt behov av en allmän undersökning av möjligheterna att stärka kreditstödet åt den enskilda handeln. De i motionerna aktualiserade vägarna för att lösa frågan bör bli föremål för prövning. Utskottet tillstyrker därför det av motionärerna framförda utredningskravet.

Äberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 491 och II: 596 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning av möjligheterna till en snabb förbättring av den enskilda handelns kreditförsörjning.»

2) av herr *Hilding*.